

ПОНЯТТЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТА ЙОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ ІНСТИТУТОМ БАНКРУТСТВА

THE CONCEPT OF INSOLVENCY OF LIMITED LIABILITY COMPANIES AND ITS RELATIONSHIP WITH THE INSTITUTION OF BANKRUPTCY

Поліщук Р.М., доктор філософії,
докторант

*Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Роль інституту банкрутства в умовах євроінтеграційних процесів полягає у пошуку шляхів відновлення платоспроможності боржників – товариств з обмеженою відповідальністю або визнання їх банкрутами з метою задоволення вимог кредиторів. Даний інститут пройшов досить тривалий шлях розвитку та становлення в Україні через удосконалення вітчизняного законодавства і знайшов своє кінцеве відображення, зокрема, у Кодексі України про банкрутства, який містить у собі норми як матеріального, так і процесуального права. Банкрутство у праві Європейського Союзу належить до законодавства про конкуренцію і є сферою управління економікою.

Автором наголошено на тому, що банкрутство є інститутом приватного права, відносини, що складаються між учасниками у судових та позасудових процедурах регулюються нормами приватного та публічного права.

У статті відображено авторське визначення понять «банкрутство» та «неплатоспроможність» товариств з обмеженою відповідальністю у розрізі норм чинного банкрутного законодавства, досліджено їх співвідношення, розкриті відмінності між цими поняттями.

Наголошено на тому, що законодавець зробив помилку у статті 209 Господарського кодексу України, фактично ототожнивши поняття неспроможності (банкрутства) із неплатоспроможністю. Тому автором запропоновано зробити правки до даної норми, замінивши слово «неспроможним» на «неплатоспроможним». Аналогічні зміни запропоновано зробити і у статті 219 Кримінального кодексу України, замінивши словосполучення «стійка фінансова неспроможність» на «стійка фінансова неплатоспроможність».

Проаналізовано судову практику Касаційного господарського суду Верховного Суду щодо ознак неплатоспроможності товариств з обмеженою відповідальністю та підстав для відкриття провадження у справах про банкрутство, з однієї сторони, та підстав для визнання товариств банкрутами та відкриття ліквідаційної процедури, з іншої. Зазначено, що Верховний Суд пов'язує банкрутство товариств з обмеженою відповідальністю саме з ліквідаційною процедурою, а неплатоспроможність – із відкриттям провадження у справі про банкрутство та процедурою розпорядження майном боржника.

Зроблено висновок про те, що неплатоспроможність товариств з обмеженою відповідальністю не свідчить про його банкрутство, натомість підприємства визнані господарським судом банкрутами є безумовно неплатоспроможними.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, господарський суд, процедура розпорядження майном, ліквідація, санація, боржник, кредитор.

The role of the bankruptcy institute in the context of European integration processes is to find ways to restore the solvency of debtors – limited liability companies or to recognize them as bankrupt in order to satisfy the demands of creditors. This institute has gone through a rather long path of development and formation in Ukraine through the improvement of domestic legislation and found its final reflection, in particular, in the Bankruptcy Code of Ukraine, which contains norms of both substantive and procedural law. Bankruptcy in the law of the European Union belongs to competition law and is a sphere of economic management.

The author emphasized that bankruptcy is an institution of private law, the relations between participants in judicial and extrajudicial procedures are regulated by the norms of private and public law.

The article reflects the author's definition of the concepts of «bankruptcy» and «insolvency» of limited liability companies in terms of the norms of the current bankruptcy legislation, their relationship is investigated, and the differences between these concepts are revealed.

It is emphasized that the legislator made a mistake in Article 209 of the Economic Code of Ukraine, effectively equating the concept of insolvency (bankruptcy) with insolvency. Therefore, the author suggested making amendments to this norm, replacing the word «insolvent» with «insolvent». Similar changes are proposed in Article 219 of the Criminal Code of Ukraine, replacing the phrase «persistent financial insolvency» with «persistent financial insolvency».

The judicial practice of the Commercial Court of Cassation of the Supreme Court was analyzed regarding the signs of insolvency of limited liability companies and the grounds for opening bankruptcy proceedings, on the one hand, and the grounds for declaring companies bankrupt and opening liquidation proceedings, on the other. It is noted that the Supreme Court connects the bankruptcy of limited liability companies with the liquidation procedure, and insolvency – with the opening of bankruptcy proceedings and the procedure for disposing of the debtor's property.

It was concluded that the insolvency of a limited liability company does not indicate its bankruptcy, on the other hand, enterprises declared bankrupt by the commercial court are unconditionally insolvent.

Key words: bankruptcy, insolvency, commercial court, property disposal procedure, liquidation, rehabilitation, debtor, creditor.

Постановка проблеми. Інститут банкрутства покликаний, з однієї сторони, відновити платоспроможність боржників – товариств з обмеженою відповідальністю, з іншої, – визнати товариства банкрутами та за рахунок реалізації їхнього майна задовольнити вимоги кредиторів. Терміни «неплатоспроможність» та «банкрутство» є складовими частинами інституту неспроможності. Належне розуміння цих двох понять, їх правове регулювання та принагідне застосування є важливою складовою для забезпечення інтересів учасників судових та досудових процедур банкрутства в Україні. Відносини інституту неспроможності мають комплексний характер і регулюються різноманітними галузями чинного законодавства. Дослідження співвідношення поняття «неплатоспромож-

ності» з інститутом банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю має прикладний характер та відіграє надзвичайно важливу роль для розвитку вітчизняного банкрутного законодавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням визначення поняття «неплатоспроможність» та його співвідношення з інститутом банкрутства (неспроможності) займалися вітчизняні науковці у своїх працях такі, як: А. Бутирський, О. Бірюков, Б. Вольвач, Л. Грабован, В. Джунь, С. Жуков, Б. Поляков, П. Пригуза, В. Радзівлюк, М. Тітов, В. Щербина.

Мета статті. Визначення поняття «банкрутства» товариств з обмеженою відповідальністю та дослідження його співвідношення з інститутом банкрутства (неспромож-

ності) за допомогою аналізу норм чинного законодавства про банкрутство, наукових праць та практики Касаційного господарського суду Верховного Суду.

Виклад основного матеріалу. Статтею першою Кодексу України з процедур банкрутства визначено, що банкрутство – визнана господарським судом нездатність боржника, крім страховика або кредитної спілки, відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури або процедури погашення боргів боржника, а також віднесення страховика або кредитної спілки відповідно до рішення Національного банку України до категорії неплатоспроможних відповідно до Закону України «Про страхування» або Закону України «Про кредитні спілки» [7].

Схоже за змістом визначення містилося і у статті першій Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який втратив чинність у зв'язку з прийняттям кодексу: «банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури» [13].

Отже, Кодекс України з процедур банкрутства прямо пов'язує банкрутство із відкриттям ліквідаційної процедури щодо товариств з обмеженою відповідальністю або введенням процедури погашення боргів фізичних осіб згідно із Розділом IV Книги Третьої та Розділом IV Книги Четвертої цього кодексу.

Дані процедури вводяться господарським судом у разі визнаної судом нездатності погашення товариством з обмеженою відповідальністю або фізичною особою встановлених грошових вимог кредиторів через процедури санації або реструктуризації боргів боржника.

Ліквідація банкрута – це судова процедура, яка вводиться у випадку підтвердження неплатоспроможності боржника та відсутності застосування заходів, спрямованих на запобігання визнанню боржника банкрутом [6].

Кодекс України з процедур банкрутства фактично містить у собі переважно норми процесуального права, що регулюють відносини неспроможності товариств з обмеженою відповідальністю.

Особливість інституту банкрутства полягає в тому, що в ньому переплітаються матеріальні і процесуальні норми. Матеріальні відносини складаються, як правило, при здійсненні заходів щодо запобігання банкрутству боржника (надання фінансової допомоги, досудова санація). Окремі матеріальні відносини виникають і функціонують також при застосуванні судових процедур (розпорядження майном боржника, вжиття заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, передбачених планом санації, тощо). Внаслідок порушення справи про банкрутство виникає комплекс процесуальних правовідносин щодо: порушення провадження у справі, забезпечення грошових вимог кредиторів, попереднього засідання арбітражного суду, судової санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, мирової угоди, припинення провадження у справі про банкрутство тощо. Тобто в Законі загальний інтерес переважає над приватним. Інститут банкрутства покликаний спрацювати тоді, коли норми інших інститутів цивільного права не можуть забезпечити вирішення сформованої проблеми — неплатоспроможності боржника, оскільки вони розраховані на приватний інтерес. Отже, інститут банкрутства вступає в дію, якщо інші інститути цивільного права припиняють свою дію стосовно боржника [5].

Банкрутство є інститутом приватного права попри те, що дана сфера регулюється комплексно нормами як приватного, так і публічного права.

Як зазначає Б.В. Вольвач правовідносини у сфері банкрутства можна умовно поділити залежно від того, де знаходяться правові норми, спрямовані на розв'язання проблем заборгованості приватних осіб. Від цього залежать методи правового регулювання усього комплексу правових відносин, що виникають із неспроможності особи виконати свої майнові зобов'язання із наявного майна. Якщо це є частиною публічного права, то будуть застосовуватися заходи здебільшого примусового характеру для якомога повного задоволення вимог кредиторів. Якщо вважати банкрутство інститутом приватного права, то розв'язання проблем заборгованості відбуватиметься методами, що використовуються у відносинах між рівними учасниками майнового обігу. Якщо процедури банкрутства є судовими формами задоволення майнових вимог кредиторів, то ця сфера законодавства має складатися переважно з процесуальних норм і процедур з розгляду справи про банкрутство в суді [3].

Національний банк України у своїх методичних рекомендаціях щодо застосування комерційними банками Закону України «Про банкрутство» надав визначення банкрутства, як неспроможності юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності у встановлений строк задовольнити вимоги кредиторів, повернути кредити банку та забезпечити обов'язкові платежі до бюджету [10].

Банкрутство – неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями. Банкрутство може бути зумовлене конкуренцією, некомпетентним управлінням, біржовими спекуляціями тощо [11].

Частиною другою статті 209 Господарського кодексу України визначено, що нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством. Відповідно до частини четвертої статті 205 Господарського кодексу України у разі неспроможності суб'єкта господарювання через недостатність його майна задовольнити вимоги кредиторів він може бути оголошений за рішенням суду банкрутом. Умови, порядок та наслідки оголошення суб'єктів господарювання банкрутами встановлюються цим Кодексом та іншими законами. Ліквідація суб'єкта господарювання – банкрута є підставою припинення зобов'язань за його участі [4].

Банкрутство полягає у тому, що у боржника є кредитори, які можуть документально підтвердити свої вимоги до винної особи. Відповідні майнові відносини банкрутства в подальшому під час здійснення судових процедур можуть призвести до ліквідації суб'єкта підприємництва [12].

Банкрутство в праві ЄС пов'язане також із законодавством про конкуренцію, що належить до сфери управління економікою. Відомо, що в цьому міждержавному утворенні особлива увага приділяється юридичним засобам підтримки справедливої конкуренції. Значимо, законодавство про конкуренцію вважають тією сферою правового регулювання приватних відносин, яка має бути предметом для гармонізації законодавства країн – претендентів на членство в ЄС. Наведене вище має прямий зв'язок з правом банкрутства, оскільки процедури банкрутства є тими ринковими механізмами, які стоять на сторожі чесної конкуренції, допомагають регулюванню майнових відносин між учасниками економічних відносин без прямого втручання держави [1].

Отже, банкрутство товариства з обмеженою відповідальністю – це встановлена уповноваженим органом (судом) неспроможність товариства відновити свою платоспроможність, не здатність погасити встановлені грошові вимоги кредиторів не інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури. Даний інститут регулюється нормами приватного та публічного права у судових та позасудових процедурах з метою відновлення плато-

спроможності товариств з обмеженою відповідальністю або визнання їх банкрутами задля задоволення вимог кредиторів.

Відповідно до статті першої Кодексу України з процедур банкрутства неплатоспроможність – неспроможність боржника (іншого, ніж страховик або кредитна спілка) виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених цим Кодексом, або встановлена Національним банком України неплатоспроможність страховика відповідно до Закону України «Про страхування» чи неплатоспроможність кредитної спілки відповідно до Закону України «Про кредитні спілки» [7].

Варто відзначити, що стаття 209 Господарського кодексу України ототожнює поняття «неспроможність» та «неплатоспроможність»: «У разі нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами, територіальною громадою або державою інакше як через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) відповідно до частини четвертої статті 205 цього Кодексу визнається неспроможним. Нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством» [4].

На мій погляд законодавець зробив помилку у статті 209 Господарського кодексу України, адже інститут неспроможності слід ототожнювати саме із поняттям банкрутства.

В результаті цього виникла колізія між положеннями статті першої Кодексу України з процедур банкрутства та статтею 209 Господарського кодексу України, адже у них надано аналогічне визначення двом різним поняттям «неплатоспроможність» та «неспроможність».

Пропоную внести зміни до статті 209 Господарського кодексу України, замінивши слово «неспроможним» на «неплатоспроможним».

Відповідно до статті першої Кодексу України з процедур банкрутства грошове зобов'язання (борг) – зобов'язання боржника сплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового правочину (договору) та на інших підставах, передбачених законодавством України. До грошових зобов'язань належать також зобов'язання щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, що виникають внаслідок неможливості виконання зобов'язань за договорами зберігання, підряду, найму (оренди), ренти тощо та які мають бути виражені у грошових одиницях. До складу грошових зобов'язань боржника, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, не включаються неустойка (штраф, пеня) та інші фінансові санкції, визначені на дату подання заяви до господарського суду, а також зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, зобов'язання з виплати авторської винагороди, зобов'язання перед засновниками (учасниками) боржника – юридичної особи, що виникли з такої участі. Склад і розмір грошових зобов'язань, у тому числі розмір заборгованості за передані товари, виконані роботи і надані послуги, сума кредитів з урахуванням відсотків, які зобов'язаний сплатити боржник, визначаються на день подання до господарського суду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), якщо інше не встановлено цим Кодексом. При поданні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) розмір грошових зобов'язань визначається на день подання до господарського суду такої заяви [7].

Варто відзначити, що стаття 219 Кримінального кодексу України містить поняття «стійка фінансова неспроможність», при цьому у господарському законодавстві таке визначення не відображене, що свідчить про наявні прогалини у діючому законодавстві про банкрутство товариств з обмеженою відповідальністю.

На мій погляд дане визначення є некоректним, а тому пропоную замінити словосполучення «стійка фінансова неспроможність» на «стійка фінансова неплатоспроможність».

О.М. Лобач зазначає, що право неспроможності (банкрутства) для регулювання відносин неспроможності використовує норми різних галузей та інститутів права: господарського, цивільного, кримінального, банківського, господарсько-процесуального права тощо, у зв'язку з чим є актуальним визначення його місця в системі права України. Методи регулювання, що використовуються: імперативний та диспозитивний. Правові відносини банкрутства виникають з дня порушення судом справи про банкрутство та припиняються у випадках, визначених законом. Регулювання відносин неспроможності відбувається за встановленим правовим порядком за участю боржника, кредиторів та інших учасників із різним правовим статусом. Право неспроможності України складається з норм матеріального та процесуального права, ґрунтується на певних принципах, одним з яких є задоволення вимог кредиторів на конкурсних засадах [9].

На думку П.Д. Пригузи законодавець визначив предмет правового регулювання правовідносин неплатоспроможності у двох напрямках, які прямо вказані в законі про банкрутство: правовідносини щодо встановлення умов і порядку відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності – боржника – з метою задоволення (повного або часткового) вимог конкурсних кредиторів; правовідносини щодо встановлення умов і порядку визнання банкрутом суб'єкта підприємницької діяльності – боржника – та застосування ліквідаційної процедури з метою справедливого й пропорційного (повного або часткового) вимог кредиторів. Неспроможність та банкрутство не є синонімами, а являють собою і означають різні юридичні категорії – факти-стани, за наявності яких застосовуються різні режими правового регулювання відносин боржника та інших учасників провадження. В національній правовій доктрині України неспроможність означає здатність задовольнити вимоги кредиторів через відновлення платоспроможності, а банкрутству відповідає нездатність боржника відновити платоспроможність, тобто банкрутством є неоплатність, поняття якого теоретично та практично розроблене, але не застосовується в регулюванні відносин банкрутства [15].

Схожу позицію має і О.М. Борейко: «неспроможність має цивільно-правовий характер і є засвідченою судом абсолютною неплатоспроможністю боржника, банкрутство – визнаною господарським судом неспроможністю боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. І критерій неплатоспроможності є ключовим для визначення процедури банкрутства, що застосовується до боржника у разі розгляду господарським судом справи про банкрутство» [2].

Як зазначив Б.М. Поляков відносини неспроможності – це відносини, які виникають з метою відновлення його платоспроможності, а за неможливості – примусової ліквідації [14].

Таким чином, першою відмінністю неплатоспроможності від банкрутства товариства з обмеженою відповідальністю є те, що неспроможність виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку має бути доведена перед господарським судом належними, допустимими та достовірними доказами, у свою чергу, банкрутство – це вже встановлена у судовому акті обставина нездатності погасити вже вста-

новлені судом грошові вимоги кредиторів товариством (боржником); другою відмінністю є те, що неплатоспроможність пов'язується із застосуванням щодо товариства (боржника) досудових та судових процедур, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства, з метою відновлення його платоспроможності, банкрутство – тільки із застосуванням ліквідаційної процедури.

Також варто відзначити, що при визначенні неплатоспроможності товариств з обмеженою відповідальністю законодавець застосував термін «неспроможність» виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого законом строку на відміну від банкрутства, яке отожднюється із встановленою господарським судом нездатністю відновити свою платоспроможність через процедуру санації і погасити вже встановлені кредиторські вимоги, що є фактично неоплатністю.

При цьому, при визначенні неплатоспроможності товариства з обмеженою відповідальністю строки виконання зобов'язань перед кредиторами є встановленими законом на відміну від банкрутства, де нездатність відновлення платоспроможності товариства за допомогою процедури санації пов'язується із строком, встановленим саме у плані санації.

Так, при визначенні неплатоспроможності слід керуватися положеннями статті 530 Цивільного кодексу України: «Якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений вказівкою на подію, яка неминує має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події. Якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не випливає із договору або актів цивільного законодавства» [18].

Крім того, відповідно до частини першої статті 222 ГК України учасники господарських відносин, що порушили майнові права або законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензії чи звернення до суду [4].

Відповідно до частини першої статті 51 Кодексу України з процедур банкрутства план санації має передбачати строк відновлення платоспроможності боржника. Платоспроможність вважається відновленою за умови погашення вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів [7].

Самі ж строки проведення процедури санації товариства з обмеженою відповідальністю практиці фактично є необмеженими.

Треба звернути увагу на практику Касаційного господарського суду Верховного Суду щодо визначення неплатоспроможності товариств з обмеженою відповідальністю.

Так, у своїй постанові Касаційний господарський суд Верховного Суду від 01 березня 2023 року по справі № 908/3609/21 зазначив наступне: «21.04.2019 набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII, який введено в дію 21.10.2019.

Відповідно до ч. 1 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства перевірка обґрунтованості вимог заявника, а також з'ясування наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюються господарським судом у підготовчому засіданні, яке проводиться в порядку, передбаченому цим Кодексом. У підготовчому засіданні господарський суд розглядає подані документи, заслуховує пояснення сторін, оцінює обґрунтованість заперечень боржника, вирішує інші питання, пов'язані з розглядом справи (ч. 2 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства).

Згідно з положеннями ч. 5 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства за результатами розгляду заяви

про відкриття провадження у справі та відзиву боржника господарський суд постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі або відмову у відкритті провадження у справі.

Таким чином, завдання підготовчого засідання господарського суду у справі про банкрутство полягає у перевірці обґрунтованості заяви кредитора або боржника щодо наявності ознак неплатоспроможності, а заяви боржника – також і загрози його неплатоспроможності. Крім того, господарський суд перевіряє правовий статус боржника та відсутність перешкод для порушення провадження у справі про банкрутство. Предметом підготовчого засідання є з'ясування наявності підстав, які надають кредитору чи боржнику можливість ініціювати порушення провадження у справі про банкрутство, тобто ознак загрози неплатоспроможності та виникнення обставин неплатоспроможності боржника.

Водночас, частиною 6 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо: вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження; вимоги кредитора (кредиторів) задоволені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду.

Неплатоспроможність – неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених цим Кодексом.

Як встановлено судами попередніх інстанцій із відзиву боржника, спір про право у цьому випадку відсутній адже заявлена ініціюючим кредитором вимога дійсно існує та підтверджується фінансовим обліком боржника про що було зазначено у відзиві, як і те, що у боржника відсутня можливість виконати майнові зобов'язання, строк яких настав, відтак вимоги ініціюючого кредитора не були погашені у повному обсязі до підготовчого засідання суду.

З огляду на встановлені судами попередніх інстанцій обставини, доводи касаційної скарги не спростовують правильних висновків попередніх судових інстанцій про наявність правових підстав для відкриття провадження у цій справі, за відсутності підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство, а доводи касаційної скарги про не дослідження судами ознак неплатоспроможності боржника не знайшли свого підтвердження, не спростовують наведеного вище та не є підставою для скасування оскаржуваних судових рішень у цій справі» [16].

Отже, з огляду на правову позицію Верховного Суду відсутність спору між кредитором та боржником – товариством з обмеженою відповідальністю про стягнення грошової заборгованості в межах позовного провадження та доказів погашення такої заборгованості до підготовчого засідання господарського суду є ознаками неплатоспроможності товариства. При цьому розмір такої заборгованості перед кредитором може бути будь-яким. Верховний Суд пов'язує неплатоспроможність із відкриттям провадження у справі про банкрутство товариств з обмеженою відповідальністю та процедурою розпорядження майном боржника.

Також треба звернути увагу на практику Касаційного господарського суду Верховного Суду щодо визначення банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю.

Так, у своїй постанові Касаційний господарський суд Верховного Суду від 20 червня 2023 року по справі № 904/1412/20 зазначив наступне: «Загальні умови для визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури у справі про банкрутство, які застосовуються у разі переходу з процедури розпорядження майном, регламентовані положеннями статей 48, 49, 58 КУзПБ, тлумачення яких свідчить, що господарський суд, проводячи підсумкове засідання у справі про банкрутство, приймає рішення про введення наступної судової про-

цедури щодо боржника, які визначені положеннями статтею 6 КУзПБ, із застосуванням судового розсуду.

У цьому висновку Суд звертається до сталої правової позиції Верховного Суду, викладеної в постановах від 15.09.2020 у справі № 915/1261/16, від 12.10.2021 у справі № 916/3619/19, від 13.12.2022 у справі № 904/4608/21.

Отже, боржник визнається банкрутом за умови встановлення господарським судом його неспроможності відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані вимоги кредиторів інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Таким чином на вирішення питання переходу до ліквідаційної процедури впливають, за загальним правилом, три чинники: закінчення 170-денного строку, введеного для стадії розпорядження майном (частина друга статті 44 КУзПБ); наявність ознак банкрутства; наявність рішення зборів кредиторів щодо переходу до ліквідаційної процедури та, відповідно, відсутність пропозицій щодо санації боржника.

У цьому висновку Суд звертається до правової позиції Верховного Суду, викладеної в постанові від 13.12.2022 у справі № 904/4608/21.

Водночас перехід від процедури санації до процедури ліквідації має визначені положеннями статей 50, 57 КУзПБ певні особливості (порівняно з переходом від процедури розпорядження майном до процедури ліквідації).

Отже, виходячи зі змісту наведених положень статей 50, 57 КУзПБ у системному взаємозв'язку та поєднанні із загальними правилами переходу від процедури розпорядження майном до ліквідаційної процедури (пункти 7.2-7.6), якщо суд встановить сукупність таких обставин як: об'єктивну неможливість виконати план санації в затвердженій судом редакції, відмову судом в затвердженні схвалених зборами кредиторів змін до плану санації та продовженні строку процедури санації судом та відсутність волі комітету кредиторів на внесення будь-яких інших змін до плану санації боржника; то (1) ці обставини за своїм змістом та правовими наслідками для провадження у справі про банкрутство підпадають під визначену законом підставу для дострокового припинення процедури санації з подальшим визнанням боржника банкрутом і відкриттям ліквідаційної процедури (частина одинадцята статті 50 КУзПБ), (2) що, в свою чергу, є підставою для керуючого санацією ініціювати перед зборами кредиторів звернення до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури до закінчення строку процедури санації (частина третя статті 57 КУзПБ), (3) а збори кредиторів у такому разі можуть прийняти відповідне рішення за відсутності звіту керуючого санацією (частина п'ята статті 57 КУзПБ).

Водночас, за господарським судом зберігається встановлений загальними правилами (пункти 7.2–7.6) обов'язок встановити обставини неспроможності боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані вимоги кредиторів інакше, як через застосування ліквідаційної процедури, що суд здійснює шляхом дослідження та оцінки фінансово-господарського стану боржника» [17].

Отже, згідно із правовою позицією Верховного Суду товариство з обмеженою відповідальністю визнається банкрутом за умови встановлення судом у процедурах розпорядження майном або санації його нездатності від-

новити свою платоспроможність та погасити визнані судом грошові вимоги кредиторів інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Верховний Суд пов'язує банкрутство товариств з обмеженою відповідальністю саме з ліквідаційною процедурою.

Висновки. Банкрутство товариства з обмеженою відповідальністю – це визнана уповноваженим органом – господарським судом неспроможність товариства відновити свою платоспроможність у санаційній процедурі і погасити встановлені грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури.

Інститут банкрутства складається із норм як матеріального та процесуального права, з однієї сторони, так і приватного та публічного права, з іншої. Предметом правового регулювання банкрутства є відносини, які складаються між учасниками у судових та позасудових процедурах. Банкрутство є інститутом приватного права.

Основною метою банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю є відновлення платоспроможності товариств або визнання їх банкрутами з метою задоволення вимог кредиторів.

Кодекс України з процедур банкрутства не містить визначення неспроможності, натомість містить визначення поняття «неплатоспроможності» – відсутності можливості боржника – товариства з обмеженою відповідальністю виконати взяті на себе грошові зобов'язання після встановленого строку перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур визначених кодексом.

Господарський кодекс України ототожнює поняття «неспроможність» та «неплатоспроможність» товариств з обмеженою відповідальністю, що є помилковим та потребує внесення змін до статті 209 Господарського кодексу України. Аналогічні зміни необхідно зробити і у статті 219 Кримінального кодексу України, замінивши словосполучення «стійка фінансова неспроможність» на «стійка фінансова неплатоспроможність».

Неплатоспроможність та банкрутство товариства з обмеженою відповідальністю не є синонімічними поняттями, адже перше ототожнюється із можливістю (здатністю) відновити платоспроможність товариства та погашенням грошових зобов'язань перед кредиторами через, зокрема, санаційну процедуру, друге – неможливістю (нездатністю) такого відновлення і погашення вже встановлених судом грошових вимог кредиторів не інакше, ніж через процедуру ліквідації.

Ще однією відмінністю є те, що неспроможність товариства з обмеженою відповідальністю виконати грошові зобов'язання перед кредиторами у встановлені строки має бути доведена перед судом належними доказами, у свою чергу, банкрутство – це вже встановлена судом обставина нездатності боржником погасити встановлені судом грошові вимоги кредиторів.

Варто також відзначити, що неплатоспроможність товариства з обмеженою відповідальністю не свідчить про його банкрутство, натомість підприємство визнане господарським судом банкрутом є безумовно неплатоспроможним.

У практичному аспекті неплатоспроможність товариств з обмеженою відповідальністю пов'язується насамперед із відкриттям провадження у справі про банкрутство товариств з обмеженою відповідальністю та процедурою розпорядження майном, натомість банкрутство – із ліквідацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бірюков О. М. Законодавство про банкрутство в контексті процесів гармонізації права України до європейських та світових стандартів. Про банкрутство в Україні: Законодавство, судова практика та перспективи розвитку: матеріали III щорічної конф. Асоціації правників України (м. Київ, 08.06.2006 р.). Київ: АЛУ, 2006. С. 12.

2. Борейко О.М. Неспроможність та банкрутство у цивільному праві України (основні положення та правова природа) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес сімейне право міжнародне приватне право» / О. М. Борейко; *Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.»*. Одеса, 2012. 19 с.
3. Вольвач Б. В. Правове регулювання платоспроможності та банкрутства (ретроспективний та порівняльний підхід). *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1 (13) С. 1–13.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n2261> (дата звернення: 21.03.2024).
5. Деякі аспекти удосконалення законодавства про банкрутство. *Міністерство юстиції України* : веб-сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33286 (дата звернення: 21.03.2024).
6. Жуков С. Процедури банкрутства: можливості для боржників та кредиторів. *Юридична газета online* : вебсайт. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/proceduri-bankrutstva-mozhливosti-dlya-borzhniv-ta-kreditoriv.html> (дата звернення: 21.03.2024).
7. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення: 21.03.2024).
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 21.03.2024).
9. Лобач О.М. Правове регулювання банкрутства : навчально-методичний посібник. Київ : *НаУКМА*, 2015. 37 с.
10. Методичні рекомендації НБУ щодо застосування комерційними банками Закону України «Про банкрутство» від 21.07.94 р. № 23012/105. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_105500-94 (дата звернення: 21.03.2024).
11. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств рекомендації Центральної спілки споживчих товариств України від 28.07.2006. Професійна юридична система МЕГАНu. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (дата звернення: 21.03.2024).
12. Ольшевська О.О., Троян В.І., Слюсаренко І.С. Банкрутство підприємств в Україні : сутність та причини виникнення. *Міжнародні конференції : Стратегії інноваційного розвитку економіки України проблеми, перспективи, ефективність. Секція 2. Економіка підприємства та маркетинг*. 2011. С. 123–125.
13. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> (дата звернення: 21.03.2024).
14. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: *Ін Юре*, 2011. 560 с.
15. Пригуза П.Д. Проблеми предмету регулювання відносин неспроможності та банкрутства в Україні. *Судова влада України* : веб-сайт. URL: <https://ks.arbitr.gov.ua/sud5024/8/8/726> (дата звернення: 21.03.2024).
16. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 01 березня 2023 року по справі № 908/3609/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109423059> (дата звернення: 21.03.2024).
17. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 20 червня 2023 року по справі № 904/1412/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111888162> (дата звернення: 21.03.2024).
18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n4601> (дата звернення: 21.03.2024).